Bijzonderheden betrekkelijk den brand te Paramaribo, in den nacht van den 3den op den 4den september 1832

Marten Douwes Teenstra

bron

Marten Douwes Teenstra, *Bijzonderheden betrekkelijk den brand te Paramaribo, in den nacht van den 3den op den 4den september 1832*. J.J. Engelbrecht, Paramaribo 1833

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/teen002bijz01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

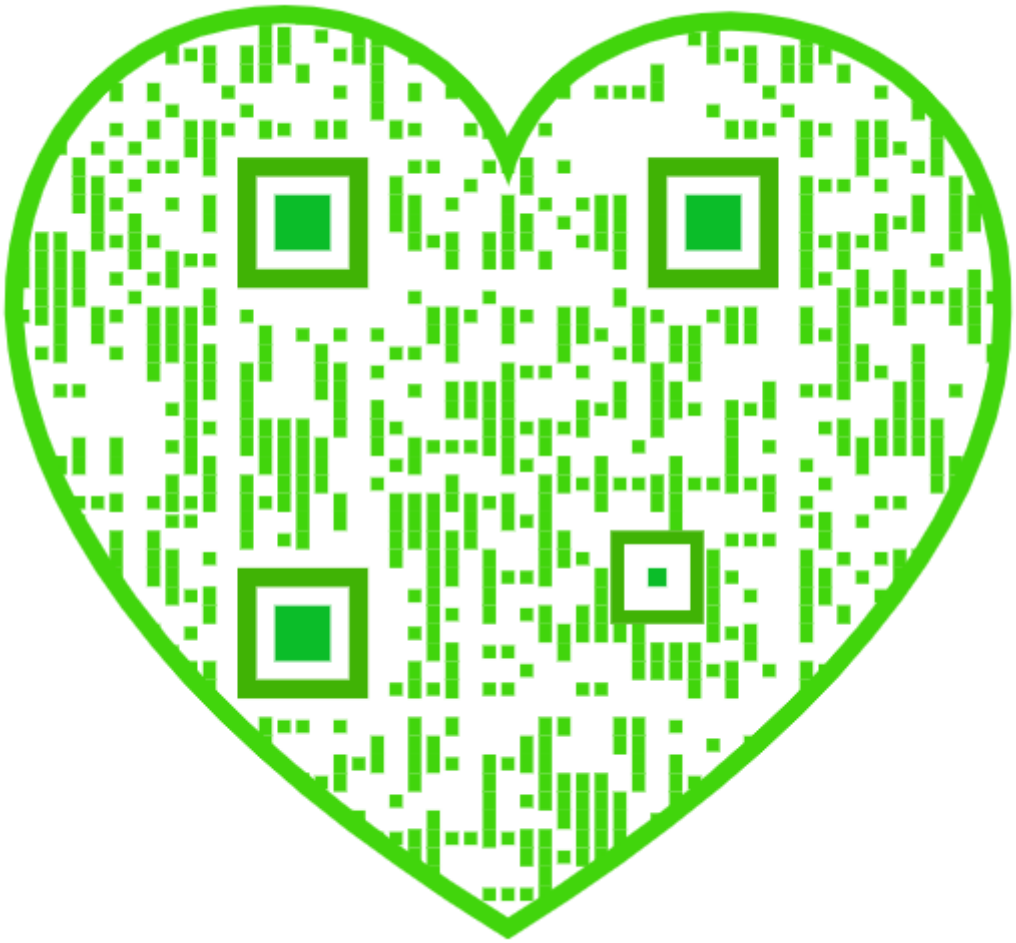

Naamlijst der *inteekenaren*.

Zijne Excellentie de Hoog Edel Gestrenge Heer Generaal Majoor, Gouverneur Generaal der gezamenlijke Nederlandsche West - Indische Bezittingen,
Mr. E.L. Baron VAN HEECKEREN,
RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERL. LEEUW;
Drie Exemplaren.
Zijne Excellentie de Hoog Edel Gestrenge Heer Generaal Majoor, Oud - Gouverneur der Kolonie *Suriname*,
A. DEVEER,
RIDDER DER ORDE VAN DEN NEDERL. LEEUW EN VAN HET LEGIOEN VAN EER.
Twee Exemplaren.

A.
Abendanon. (H.S.
Abkenius. (Wm.
Affleck. (J.
Alberga. (D.
Andresen. (J.
Arons. (P.H.
Augier. (Jacob

B.
Baars. (N.J.C.
Balfour van Burleigh, (P.) Luit. Kolonel en Plaatselijke Kommandant.
Bänffer. (J.G.W.
Barend. (E.
Beck. (Jb.
Benescia (L.
Benjamins (H.
Bennernagel, (J.J.) 2 exemplaren.
Bergman. (G.
Bernard. (H.
Bertelsman. (F.G.
Beulingen, (D.C. van) 2.
Bije. (J.L. de
Blancke. (H.J.
Böhm. (R.F.
Bommel. (J. van
Bommel, (L.D.J. van) 2.
Bommel. (Ths. van
Bönning. (H.
Boonen, (C.W.) 2.
Bothe. (F.
Breet. (J.
Bredenbach. (P.J.
Brinkmann. (J. H.
Bruinings, (J.C.W.)3.
Buddenberg. (H.G.
Buhk, (H.A.) 10.

C.
Campbell Jr., (Colin) 2
Casteren. (C.F. van
Ciercq, (Johs. Hugo de) 5.
Coenders. (D.
Coevenhoven. (A.D.C.v.
Cohen. (Benjamin à
Cooman. (M.

Cordua. (H.
Cordua. (Th.
Cornelissen, (C.) 2.
Coronel. (D.
Coupijn. (M.M.A.
Cragin, (F.W.) 2.
Cross. (J.B. de

D.

Degenhard, (H.) 2
Dieperink. (H.H.
Doeksen. (D.G.
Doerrleben. (J.C.
Dubus. (P.

E.

Eijsbreker. (Frans
Ellis. (J.
Emanuels. (E.E.
Emanuels. (Joseph
Emden. (Bartus van
Emden. (Egbert van
Esser, (R.H.) 4.

F.

Faerber. (P.

Favereij. (J.F.) 6.
Fisco, (C.A.
Flu. (S.F.
Fonseca. (J.G.
Freudenberg. (J.C.
Friderici, (H.M. Wolff de) 2.
Fuchs. (J.L.
Fuchs. (J.W.

G.
Geijer. (J.G.
Gelder. (Gebs. van
Gerdeman, (A.F.) 3.
Gerding. (J.W.
Gerhardt, (J.N. de Vries) 5.
Gerritsen, (B.A.) 4.
Goede, (Js.) 2.
Goedschalk. (D.S.
Gollenstede, (C.) Lid van het Geregtshof.
Goudman. (Hendrik
Grooff, (J.) R.C. Pastoor; 5.
Guicherit. (J.L.

H.
Haijunga, (Mr. H.R.) Raad in het Geregtshof te *Suriname*, van het Militair Geregtshof, en van het Gemengd Geregtshof tot Wering van den Slavenhandel; 4.
Halberstadt. (A.
Halm. (V.J. van
Hampe. (G.C.
Hansen. (A.
Harris. (A.
Hart. (H.T.
Hartman. (J.C.
Heijmans. (E.
Heijmans. (H.
Heilbron. (Joseph
Heilbron. (M.G.
Heuerman. (J.C.
Hostmann. (F.W.
Huidekoper. (S.D.
Hulleman. (S.

I.
Im Thurn, (J.H.) 3.
Ipsen, (B.F.) 2.

J.

Jager Ez., (Jan de) 10.
Jeekel. (C.A.

K.

Kaersenhout. (C.
Kamerling. (H.
Kammeijer, (H.M.) 3.
Kat. (G.A.
Kersten en Co., 2.
Kiers. (J.
Kleine. (F.H.
Kleine. (J.M.
Klint, (H.) Lid van den Kolonialen Raad; 4.
Klint. (J.N.
Königslöw, (D.S. von) 3.
Kramer. (J.G.
Kruijthoff, (A.T.) Lid van den Kolon. Raad.
Kruijthoff. (W.H.R.T.

L.
Lammens, (Mr. A.F.) President van het Geregtshofte *Suriname*; 4.
Lande. (J.P.C. van de
Lang. (J.A. de
Langguth, (J.F.) 5.
Leeuwe. (C.E.
Lijon. (Jos.
Lijons. (J.E.
Linckers, (C.L.G.) 3.
Loth. (D.J.
Louzada. (J.B.
Lugard. (G.B.
Lugt. (J.F. van der

M.
Marchant, (Mr. C.A.) Lid van het Geregtshof; 3.
Mark. (H.P. van
Maij, (J.A.) 2.
Meer. (J.P. van der
Meerbeek, (H. van) 2.
Meerten. (H.D. van
Meerten. (N.S. van
Meijer. (J.P.
Meijerhoff. (L.J.
Meinertzhagen, (J.D. de) Lid van het Geregtshof.
Mesquita. (J.J. Bo. de
Mesquita. (L.A. de
Möhr. (J.F.
Monsanto, (M.N.) 2.
Mopurgo. (Eliazer Moses
Muller Az. (J.C.

N.
Nassij. (B.C.
Niehenke. (V.W.
Niehoff. (H.R. van
Nunes. (J.

O.
O'Ferrall Jr. (Richard

P.
Parra, (Salomon de la) Lid van den Kolonialen Raad.
Parrij, (T.B.) 2.
Penard, (F.P.) Lid van het Geregtshof.
Pereira. (Abrah.

Pichot l'Espinasse. (F.G.
Piza. (H.
Polak. (A.J.
Polak. (Salomon) 2.
Prado. (Isaäk del
Prado. (S. del
Presburg, (Mr. D.J.) 3.
Pret. (B.
Pruisenaar, (J.M.G.) 2.

R.

Reeder. (C.S.
Rees Az., (R. van) Lid van den Kolon. Raad; 5.
Retemeijer. (J.H.
Richiardi. (A.F.
Richter. (C.A.
Riecks. (D.D.
Robertson. (James
Roelofsz, (A.) Predikant bij de Hervormde Gemeente.
Roepel, (A.A.) 2.
Roman. (C.A.

Roodenbeek. (J.P.
Roux. (H.G.
Rucker, (F.A.) 2.
Ruijgers. (L.

S.
Salomons. (Alex.
Scheek. (J.
Scheffer. (E.
Schepers, (G) R.C. Priester; 5.
Schimmel. (G.
Schmidtmer. (J.L.
Schneebeeke. (J.E.
Schotborgh. (T.M.
Schouten. (H.
Schutte. (J.J.
Schuurman, (D.) 2.
Seest. (U.H.
Slengarde. (S.
Sluiters, (D. Janssen Eijken) Predikant bij de Luthersche Gemeente.
Soesman (Gebr.
Soesman, (Salomon) 2.
Soesman. (S.Z.
Spilker. (J.J.G.
Stuger. (J.C.

T.
Tafares, (J.P.) 6.
Tall, (Tobias) 2.
Thijm, (L.) Lid van het Geregtshof; 10.
Tichelaar. (P.W.

U.
Uijtrecht, (W. van) 2.

V.
Veer, (G.S. de) 2.
Vlier, (N.G.) 5.
Vries. (J.A. de
Vries. (J.S. de

W.
Waakhuijsen. (P.A.
Walther (J.C.F.) 3.
Walther. (N.C.
Walton. (Thomas

Weijers. (Zeger
Weijgel. (C. van Glanen
Weimann. (J.P.L.) 6.
Weissenbruch, (G.C.B.) Lid van den Kolonialen Raad; 5.
Werges, (J.F.) 3.
Werlé. (F.W.
Wessels. (C.
West & de Hart, (van) 4.
Winckel. (J.M.
Wittering, (H.J.A.) 2.
Wittering, (S.A.) 2.

Z.

Zaal, (J.) 5.
Zeegelaar. (P.
Zschuschen. (A.H.

[Woord vooraf]

Vermeenende het Publiek geene ondienst te doen, met eene korte beschrijving van den brand te Paramaribo, *in den nacht van den* 3*den op den* 4*den September* 1832 *enz., in het licht te geven, en hierin door het geuit verlangen van vele kolonisten gesterkt zijnde, heb ik ondernomen deze daartoe betrekkelijke* bijzonderheden, *door de pers meer algemeen te maken, en door een geschiedkundig verslag en de geheele woordelijke overneming van het vonnis, tegen de stichters dier brand, - ook hun die belang in deze kolonie stellen, en niet in dezelve aanwezig zijn, met de ware toedragt der zaak bekend te maken, te meer daar het eene proefondervindelijke waarheid is, dat zoodanige gebeurtenissen, bij mondelinge overleveringen, maar al te dikwerf in een geheel verkeerd daglicht worden gesteld.*

Voor het overige zal ik mij alleen bepalen, tot een bloot verslag van het gebeurde, want geen regisgeleerde zijnde, heb ik mij van alle daartoe betrekkelijke beoordeelingen onthouden, als achtende het zeer ongepast voor het Publiek te schrijven en zijne gevoelens mede te deelen ever iets, waarvan men noch de bevoegdheid, noch de vereischte kennis bezit.

Verder kan ik mij volkomen vereenigen met de denkbeelden, voorkomende in het slot van een onlangs in de Surinaamsche Courant van Dingsdag den 29*sten Januarij* 1833, *No.* 9, *uitgegeven bij de erven C.J. FUCHS, geplaatst stukje, in welke, ten aanzien van dit verslag, gezegd wordt: 'Het boekske zij dan bij derzelver geboorte voor de tegenwoordige bevolking een bestendig toonbeeld en blijve ook voor latere geslachten, een schrikbeeld voor het kwade.'*

PARAMARIBO, 1 APRIL 1833.
M.D. TEENSTRA.

Inleiding.

Trof *Paramaribo* op Zondag, en Maandag den 21sten en 22sten Januarij 1821, de ramp, dat zij door een noodlottigen Brand voor een groot gedeelte in de asch gelegd werd, en de opbouwing daarvan langzaam voortging, zoo dat zelfs de Kerk der Hervormde Gemeente tot nog toe niet herbouwd was, - vond men echter voor den jongste brand, weder een groot gedeelte van het vroeger verbrande terrein met fraaije woon- en pakhuizen, zij- en achtergebouwen prijkende, vooral tusschen de *Knuffelsgracht*, en de *Jodenbreestraat*, bij welke laatste de brand in 1821 gestuit was; dan helaas! in den nacht van den 3den op den 4den September j.l., verbrandde niet alleen dat schoone en rijke gedeelte der stad tusschen de *Knuffelsgracht*, en de *Jodenbreestraat*, maar met eene ongeloofelijke woede sloeg het vuur over de 88 voeten breede *Jodenbreestraat* in de huizen aan gene zijde en lag ook dat gedeelte in asch, of werdt door het neêrhalen als afbraak verwoest, - wal zich tusschen de *Jodenbreestraat*, de *Steenbakkersgracht* en de *Maagdenstraat* was bevindende, zijn alle gebouwen, uitgezonderd een eenig oud huis aan de *Maagdenstraat*, bekend onder letter D. No. 359, aankomende MARIA KANS C.S. of verbrand, of zwaar beschadigd. - Zoo dat nu ook de Kerk der Luthersche Gemeente, benevens wele rijke koopmans magazijnen, pak- en woon-

huizen, eene prooi der vlammen zijn geworden, waardoor dan nu de prŏtestanten geheel zonder kerkgebouw waren, - houdende de gereformeerden, en Lutherschen vervolgens hunne godsdienstoefeningen in de zaal van de loge *Concordia*, in de *Saramaccastraat*.

Dan ten einde dit geschiedkundig verslag of *bijzonderheden betrekkelijk den Brand*, enz., geregeld te vervolgen, zullen wij hetzelve aldus verdeelen:

A. Oorzaken van den Brand, en de verwoesting door denzelven aangorigt.
B. Pogingen tot blussching en beperking van denzelven, - voorbehoedmiddelen, enz.
C. Arrestatie van eenige negers, wegens gepleegde diefstallen, voorkomende in het authentieke afschrift van het vonnis en sententie, tegens de gedetineerden en aangeklaagden als brandstichters, gewezen bij het Geregtshof te *Suriname*, met en benevens eenige daarop gemaakte anotatien.
D. Verslag der executie, zoo van de hoofdmisdadigers als van de medepligtigen.

(A.) Oorzaken van den brand en de verwoestingen door denzelven aangerigt.

De Brand van den 3den September des gepasseerden jaars werd door kwaadwillige negerslaven, (zoo als straks nader uit het vonnis blijken zal) moedwillig aangestoken, welk gruwzaam misdrijf vrij zeker de boosaardigste bedoelingen ten grondslag had;

gedurende de maand September was men nog algemeen van gevoelen dat de brand door een noodlottig loeval, of onvoorzigtigheid ontstaan was, - bijna niemand vermoedde dat zulk eene God- en Mensch onteerende daad in een menschelijk wezen opkomen konde, veelminder uitvoerbaar was, - en het strekt het karakter der Surinamers tot eer, dat men vrij algemeen de oorzaak aan een bloot ongeluk, en geenszins aan een helsch opzet toe schreef; - uit het vonnis blijkt echter dat de misdadigers na het volbrengen van deze eerste misdaad van brandstichting niet te vreden, hunne pogingen, op onderscheidene tijden, en plaatsen hebben herhaald, doch welke pogingen door Gods goedhied niet hebben mogen slagen, of door aangebragte hulp spoedig zijn tegen gegaan; deze omstandigheden konden niet missen of moesten bij een aantal menschen die onbevooroordeeld waren, de verdenking doen ontstaan, dat ook de eerste brand opzettelijk was aangestoken,(*) en bij de ontdekking dat de brand opzettelijk aangestoken was, hoorde men van vele de gedachte uiten, dat deze daad alleen gepleegd zoude zijn, om daardoor in eene algemeene confusie gemakkelijk te kunnen stelen; dan het feit dezer afschuwelijke boosdoeners nader kennen leerende hield men de grootheid, en de volharding in deze misdaad, bij de geringheid van het gestolene in geene genoegzame verhouding om hier in geene uitgebreider plans te vooronderstel-

(*) In de Sur. Court. bij ENGELBRCHT dd. 6 September No. 72, - leest men:
'Zoo men zegt, door onvoorzigtighied der huisslaven, in een slaan vertrek brand was ontstaan.'

len, en later heeft men gezien zich hierin niet vergist te hebben en dat zij de uitvoerders waren der ontwerpen van complotten van wegloopers, welke zich in de bosschen schuil houden.

Maandag avond den derden September, ruim 10 uren sloeg de vlam uit het huis, bekend onder La. C. No. 4, staande en gelegen op den *Heiligenweg*, nabij de Waterkant; zijnde een winkelhuis, aankomende en bewoond door den Heer MOZES NUNES MONSANTO, welke op dat tijdstip afwezig was; dan wij zullen de verdere bijzonderheden zoo van dezen brand, als de poging tot brandstichting bij de wed. LEVI ABRAHAMS enz. in het vonnis zelve vinden.

Na dat de brandstichters successivelijk wegens gepleegde diefstallen opgevangen waren, hielden de herhaalde pogingen tot brandstichtingen geheel en al op.

Ook schijnt de ondervolgende *Notificatie*, van een goed gevolg te zijn geweest.

Notificatie.
De Gouverneur Generaal in rade.

Gelet, dat sedert den ongelukkigen Brand in den nacht van den 3den op den 4den September 11, in onderscheidene gedeelten der stad en herhaalde malen een begin van Brand is ontdekt geworden, die wel is waar tot nog toe telkens in tijds is gebluscht; maar die, wanneer dezelve niet tijdig genoeg ware ontdekt geweest, wederom een aanzienlijk gedeelte der stad welligt aan de vlammen ten prooi zoude hebben kunnen geven.

Gelet, dat het uit het deswege plaats gehad hebbend onderzoek, waarschijnelijk geworden is, dat

in meer dan een geval boosaardig opzet en kwaadwilligheid tol het gebeurde hebben aanleiding gegeven.

Heeft goedgevonden en verstaan: eene praemie uit te loven van Vijf Duizend Gulden (*f* 5000) voor en ten behoeve van elken *vrijen* persoon, en voorts den vrijdom; mitsgaders bovendien nog eene praemie van Twee Duizend Gulden (*f* 2000); voor en ten behoeve van elken slaaf die den schuldigen of de schuldige of zijne of hunne medepligtigen, bij de reeds sedert den 4 September 11.; plaats gehad hebbende voorvallen zal aangeven, in diervoege dat dezelve in handen der Justitie geraken en naar verdienste voor zijne of hunne euveldaad kunnen gestraft worden.

Een gelijke praemie van Vijf Duizend Gulden (*f* 5000) voor elken *vrijen* persoon, en de vrijdom met eene praemie daar en boven van Twee Duizend Gulden (*f* 2000) voor elken slaaf, wordt mede toegezegd op- en voor de aangifte der schuldigen of derzelver medepligtigen die in het vervolg zich aan dusdanig booze handeling schuldig maken, in diervoege dat de schuldige of schuldigen in handen der Justitie geraken en van hunne euveldaad overtuigd kunnen worden.

Bijaldien de ontdekking of aangifte geschiedt door eenen medeschuldige of medepligtige wordt aan den zelven bij deze beloofd en toegezegd geheele kwijtschelding van straffe; terwijl bovendien nog door den Hoogen Raad naar bevind van zaken, geoordeeld worden zal, of aan zoodanigen aanbrenger *al* dan *niet* eene geldelijke praemie of eenig ander gunstbewijs zal worden toegekend.

En zal, des verkiezende, de naam van den aanbrenger worden geheim gehouden.

Lasten en bevelen dat deze zal worden afgekondigd alomme waar zulks te doen gebruikelijk is, mitsgaders in de nieuwspapieren geinsereerd

Aldus gedaan in de Raadsvergadering, gehouden alhier aan *Paramaribo*, den 10 October 1832.
E.L. VAN HEECKEREN.

Ter Ordonnantie van den Gouverneur Generaal in Rade,
De Algemeene Secretaris,
G.A. VAN DER MEE.

Het spreekt van zelve dat bij zoodanige omstandigheden, de geruchten altoos de daadzaken overtreffen, zoo werd er onder anderen ook verhaald dat er pogingen tot brandstichtingen gedaan waren, op vrijdag avond den 14 September aan de schutting bij de kosters woning La. B. No, 94, van de Portugesche Israëlitische Gemeente, in de *Heerestraat*.

Alsmede bij den Heer C.G. EIJBO, op Dingsdag avond den 16 October aan de bedgordijnen in het huis La. A. No. 39, over den Heer VAN BOMMEL in de *Keizerstraat*, aankomende den Heer J.P. TAFARES.

Op Vrijdag avond den 19 October tusschen de huizen La. A. No. 125 van J.D. FLU *Kleermaker*, en dat van den Boedel S.C. LOBATO La. A. No. 126 in de *Watermolenstraat*.

Meer waarschijnlijk was het echter dat de bij tijds gebluschte brand bij de wed. J. DE VRIES La. D. No. 356 in de *Maagdenstraat* op Dondendag den 4 Oc-

tober, 's nachts tegens half twaalf uren, boven in het dak der keuken opzettelijk aangestoken is.

Alsmede die bij den Heer J.J. DUNCAN La. A. No. 52 aan den *Waterkant*, onder de vloering eener paardestal op Dingsdag den 9 October.

En eindelijk die bij DINA M. BREET in de *Heerestraat* La. C. No. 66, op Maandag den 15 October, tegen 12 uren 's nachts, onder de vloering en op zolder van het regler achter zij-gebouw.

Ook hoorde men van brandstichting buiten *Paramaribo;* - zoo ontstond er op Maandag den 30 Julij 1832, brand op de suiker-plantaadje *Accaribo* aan de rivier *Suriname*, in een der negerhuizen van de slavenmagt terwijl dezelve in den grond (te velde) met riet kappen bezig was. - Door welke brand, eene geheele rij negerhuizen in de asch gelegd is.

Later en wel op Maandag den 10 September, ontstond er brand op het dorp de *Joden Savanah*, mede aan de rivier *Suriname*, zijnde ontstaan in een onbewoond huis aankomende de boedel M. DE LA PARRA staande regt over de Sijnagoge; van dit huis sloeg de brand over in het groote hieraan belendende huis van den oud burger kapitein der divisie boven *Suriname*, den heer JACOB DE MEZA; vervolgens verbrandde het huis van nu wijlen den heer JOSUA DE LA PARRA (in December 1832 overleden) waarna er nog twee andere huizen in de asch gelegd werden, zoo dat er vijf huizen en bijgeboubouwen totaal verbrand zijn.

Dan laten wij tot de hoofdzaak der brand te *Paramaribo* terugkeren.

Wij zullen dan eene korte opgave doen van het geene er in deze verschrikkelijke vuurramp in weinig uren tijds aan gebouwen verbrand is, terwijl zich de waarde van verbrande koopmans goederen, meubilair enz., slechts gissen laat.

Voor en al eer het huis van den heer MONSANTO in laaije vlam stond, ontwaarde men reeds brand in de achter gebouwen van de aanbelendende huizen, terwijl de vlam als nu met eene ongeloofelijke snelle wijze en verbazende woede, van het eene tot het andere huis oversloeg, waartoe het drooge saizoen, bij den grooten voorraad van hevig brandende handelsobjecten, in de hier staande pakhuizen der kooplieden aanwezig, zoo als olie, pik, teer, aangemaakt witlood, sterke dranken, terpentijn, en zelfs buskruid, de voornaamste oorza ak waren: dit alles gaf het vuur een vreesselijk voedzel: zwarte rookkolommen van eene verbazende hoogte stegen onder een angstig gedruis der vlammen, en het noodgeschrei van eene menigte van have en goed beroofd wordende ingezetenen, ten hemel, - de geheele lucht was als met een zwart rouw floers onder hetwelk een ijsselijk licht flikkerde, overdekt; wijd en zijd verspreidde zich een vuurregen met vlammende lichten en een schrik en angst aanjagend geknap, onder variabele winden over de geheel van hout gebouwde huizen dezer stad; die dezelve niet alleen alle dreigde een prooi der vlammen te maken, maar ook zelfs op afgelegene plaatsen, sommige daken der huizen deed ontvlammen, welke niet dan door spoedig aangebragte hulp gered

zijn.(*) Een verbazende hitte, dreef de tot hulp toegesnelde menigte, op een te grooten afstand om duurzaam werkzaam te kunnen zijn, bij het afbreken van de onderwinds staande huizen en achtergebouwen; daarbij verspreidde zich het vuur als eene watervloed bij eene doorbraak.

Niet voor het aanbreken van den dageraad op dings- dag morgen, werd men den brand meester, zoo wel bij de *Saramaccabrug* als in de *Maagdenstraat*, door het vaardig daarstellen van een brandpad bij het gewezene Luthersche diaconie - huis, zijnde alle brandbare stoffen, vooral hout van afbraak met de meeste vlijt en volharding van daar weggedragen, en de grond zelfs van de kleinste stukjes hout gezuiverd, ten einde de overlooping van het vuur voor te komen, hetwelk dan ook eindelijk met een gelukkig gevolg bekroond werd.

In dezen treurigen nacht zijn de onder volgende huizen verbrand, of door bijl en brandhaken vernield geworden:

'*WATERKANT*.

EIGENAREN.	**BEWONERS.**
Gebrs. Stuger.	J.C. Stuger; Winkelhuis.
Frommetje Machielse.	Frommetje Machielse; id.
M.A. Wittering.	M. & S.A. Wittering; Amerik. Pakhuis.
Erven C.J. Fuchs.	Van West & de Hart; id.
Erven Jos. de la Parra.	(Achtergebouwen.)

(*) Niet alleen de wanden van de huizen te *Paramaribo* bestaan uit posten en planken, maar ook de daken zijn met *singels* (houten plankjes), in plaats van pannen, tigchels of leijen gedekt.

EIGENAREN.	BEWONERS.
Mr. E.L. Baron van Heeckeren.	Mr. P. Fiers Smeding.
Col. Campbell Dent & Co.	Col. Campbell Jr.; Pakh.
Boedel M.H. Alberga.	M.C. Nassij; Winkelhuis. De wed. Sanches; idem.
R. O'Ferrall Jr.	Gebr. Soesman; Amerik. Pakhuis.
A.H. Jacobs.	A.H. Jacobs en de Friderici.
J.A. Meinahlers.	H.A. Buhk; Amer. Pakh. van J.A. Meinahlers.
D. del Prado.	D. del Prado.
Boedel D. Buttner.	D.C. van Beulingen; Lees-Bibliotheek.
Pastorij van de Luthersche Gemeente.	Do. D.J. Eijken Sluijters.
Het Luth. Kerkgebouw.	
Huis van de Luthersche Gemeente.	Van Gelder en Silas; Winkelhuis.
De wed. Kasper Harms.	H. Loth geb. Robles.
Idem.	J.B. de Vries; Winkelh.

HEILIGENWEG.

EIGENAREN.	BEWONERS.
Gebrs. Stuger.	Pakhuis van Gebr. Stuger.
J. Scheen.	(Onbewoond.)
J.C.F. Walther.	J.C.F. Walther.
M.N. Monsanto.	M.N. Monsanto; Winkelhuis.
J.C. Stuger.	(Onbewoond, met koopmansgoederen van Gebroeders Stuger.)
Boedel Js. de la Parra.	(Achtergebouwen, gedeeltelijk omvergehaald.)

JODENBREESTRAAT, van de WATERKANT, - REGTS.

EIGENAREN.	**BEWONERS.**
Boedel J. Stuger.	Schoenmakerswinkel.
Idem.	Loots van M.M. Smith; met houtwaren.
Wed. G.N. Linck.	De wed. Hardegen Groenemeij.
Dd. Bo. de Mesquita.	D.B. de Mesquita en J.J.B. de Mesquita.

LINKS.

J.P.L. Weimann.	J.P.L. Weimann; Winkelhuis.
M.M. Smith.	Logement.
J.J.F. de Friderici.	Do. A. Roelofsz.
A.H. Jacobs.	A.J. Heidweiller.
P. van Chatillon.	P. van Chatillon.
C.H. Levij.	C.H. Levij.
Dd. del Prado.	Bessie van Castilho.
D.B. de Mesquita.	L. van Levij Coenraads.
C.F. Capadoce.	C.F. Capadoce en S.Z. Soesman.

MAAGDENSTRAAT, van de JODENBREE STRAAT, - LINKS.

Jas. Robertson.	Jas. Robertson.
Boedel Antje Brandon.	M. Brandon.
Boedel W.P. Prins.	Antoinetta van Hartsink.
A.C. en J.C. Negreb.	A.C. en J.C. Negreb.
Joh. en M.M. Negreb.	Joh. en M.M. Negreb.
Luth. Diaconie Huis.	M. Naar; - Slaven Hospitaal; - omvergehaald.
Cato van Stolting.	Cato van Stolting, id.
Maintenon van Weijne.	Paulina van van der Meer.

S T E E N B A K K E R I J S T R A A T, naar de WATERKANT, - LINKS.

EIGENAREN.	**BEWONERS.**
Boedel J.G. van Suijlen.	Johanna van Harms.
Minderjarige Noizeux.	J. Elisabeth Vels.
Boedel J.L. Gardé.	J.B. de Mesquita.
Bl. Herm. van Buttner.	De wed. de Vries.
Idem.	J.S. Gomperts.
Bl. Maria v.d. Swier.	Betsij Liverinck.
F.L. Imthurn.	F.L. Imthurn.

REGTS.

Boedel P. Schmeltz.	Kwasiba van Schmeltz; - omvergehaald.
Dina van Weijne.	Dina van Weijne; - beschadigd.
Anna Linck.	Anna Linck; Winkelhuis van C. van Voorst, - gedeeltelijk gebroken.
Wed. P. Wijnbergen.	M.L. Finsij; idem.
Rosa M. de Meza.	Rosa M. de Meza; - geheel beschadigd.
Bl. Mad. van Montenor.	Marg. Christ. Henke en N. Somveen; - omvergehaald.

Het spreekt van zelve dat alle deze huizen in grooter of kleiner getal van zij- en achtergebouwen en de meeste ook van pakhuizen en magazijnen voorzien waren.

Wij kunnen overigens met genoegen melden, dat wij tot nog toe niet vernomen hebben, dat er wezenlijk menschen zijn verongelukt, ofschoon vele, (en dit is wel bij zulk een geval onvermijdelijk) meer of min gekwetst zijn. Ook zijn er weinig goe-

deren ontvreemd, indien men in aanmerking neemt de daartoe zoo menigvuldige gelegenheid.(*)

Te zamen 46 woonhuizen verbrand en 13 afgebroken en beschadigd, zijnde het getal van de zij - en achtergebouwen voorzeker drie malen meer geweest, en ofschoon bij dezen brand geen menschelijk wezen het leven heeft verloren, kan men de schade aan roerende en onroerende goederen geleden, gerustelijk op 800,000 gulden stellen.

Thans heeft *Paramaribo* geene andere Protesstansche Kerk, dan die der in 1828 gebouwde, en op den 22 Julij van dat jaar, ingewijde kerk van de Moravische Broeder - Gemeente, welke mede in groot gevaar is geweest, van in den jongsten brand eene prooi der vlammen te worden.

Sedert den brand van 1821, hebben de Gereformeerden hunne godsdienstoefening met de Lutherschen in het Kerkgebouw der laatsten gehouden, welke dan ook nu in puin verkeerd is, terwijl alle de daarin zijnde monumenten en inscriptiën, met het orgel en fraaije predikstoel, vernietigd zijn.

Dit nu verbrande Kerkgebouw (hebbende geene toren gehad), werd in het jaar 1744 geheel van steen opgetrokken(†), wordende in dat zelfde jaar door

(*) Overgenomen uit de Surinaamsche Courant, van September No. 73, uitgegeven bij J.J. ENGELBRECHT.

(†) HARTSINCK, D.H. bladz. 891. Evenwel schijnt hier vroeger reeds een Godshuis dezer Gemeente te hebben bestaan, want men vindt elders aangeteekend, dat de Heer PHAFFIUS, de eerste Luthersche Predikant dezer Kolonie, hunne Kerk in het laatst van de maand October 1742, ingewijd heeft.

den Heer JOHANN FREDERICK KNÖFFEL, met een orgel begistigd.

De eerste leeraar dezer gemeente was PHAFFIUS.

Regt tegen over het orgel vond men aan het Ooster - geveleinde boven den predikstoel, op eene steen in den muur de woorden: *Gloria in excelsis Deo* 1768. Aan de achter- of noordermuur, was een marmeren gedenkteeken geplaatst, nu geheel lot poeder verbrand, ter gedachtenis van den engelschen koopman WILLIAM LECKIE Esq., dewelke den 8sten April 1824, na 24 jaren in deze Koloniegeweest te zijn, in den ouderdom van 45 jaren overleed.

Verder las men op dit monument: '*In the midst of life we are in death*' alsmede in diezelfde taal, de woorden te vinden in het Evang. JOH. XI. 25, 26.

Ook de naast deze kerk staande Pastorie, en het achter belendende Diaconie-Huis, mede van deze gemeente, zijn eene prooi der vlammen geworden.

(B.) Poging tot blussching en beperkingvan den brand, - voorbehoedmiddelen, enz.

Niet alleen betuigde Zijne Excellentie den Heere Gouverneur Generaal, dd. 5 Sept., deszelfs groote tevredenheid in de koloniale nieuwspapieren over de welwillendheid en hulpvaardigheid bij dezen noodlottigen brand aan den dag gelegd, aan die ambtenaren, welke zich ter plaatse des gevaars door hun moed en beleid hadden onderscheiden, zoo mede aan

de officieren en manschappen van Zijne Majesteits Marine, van de landmagt, van de schutterij, de equipagiën der koopvaardijschepen, maar werd hier van ook door de courantiers in het bijzondere gewag gemaakt. - Dus las men in de Surin. Court. dd. 8 Sept. No. 72, uitgegeven bij de Gezusters SERRES:

'Wij achten ons nog verpligt, om door middel van ons blad, de tolken te zijn, van de opregte gevoelens van dankbaarheid, die de inwoners dezer stad en allen die daarbij belang hebben, bezielen voor de vereenigde en onvermoeide pogingen, zoo door Z.E. den Heer Gouverneur Generaal en verdere Hooge Autoriteiten, als door den Heer Kolonel ter zee, DE QUARTEL, den Heer Luitenant - Kolonel en plaatselijke Kommandant, BALFOUR VAN BURLEIGH, den Heer Majoor Kommandant der Schutterij, Mr. P. FIERS SMEDING, den Heer Inspecteur van Bruggen, Straten, Wegen en Waterwerken, M.D. TEENSTRA, de officieren en manschappen der Marine, de matrozen der koopvaardijschepen, de leden der Schutterij, en vele particuliere ingezetenen, ter blussching van het vuur in het werk gesteld, terwijl wij geen mindere hulde toebrengen aan de bijzondere zorg van den Heer Baljuw en Kommissaris van Policie, J.C. MULLER(*), die ter voorkoming van wanorde, waartoe bij dergelijke rampspoedige gebeurtenissen maar al te dikwijls aanleiding gevonden wordt, alle die maatregelen te doen nemen, welke de omstandigheden met mogelijkheid aan de hand konden geven.'

(*) Den 22sten November 1832 alhier overleden.

Dat de waarlijk betoonde *gewilligheid, ijver* en *volharding* door alle geëmploijeerden bij het brandwezen niet heeft kunnen voorkomen, de voortgangen van den brand (zoo het mogelijk zij den brand, welke eenige voortgangen gemaakt heeft in eene stad waar niet dan houten huizen zijn, te blusschen), is toe te schrijven aan den slechten staat der toen bestaande brandblusch-middelen, daarvan hunne zijde de beste pogingen in het werk gesteld zijn; zoo als blijkt uit deze *advertentie*, geplaatst in de Surinaamsche Couranten:

'De Ondergeteekende acht zich verpligt om door deze, openlijk zijne tevredenheid, te betuigen over den *ijver* en de *gewilligheid*, welke door bijna alle de aanwezig geweest zijnde geëmploijeerden bij het brandwezen, zoowel Blanken als Vrijlieden, en ook de Slaven der ingezetenen is betoond, gedurende de *twee* nachten en *twee* dagen dat de Spuiten, ten gevolgen van den noodlottigen ramp die deze Stad weder heeft getroffen, in dienst zijn geweest, terwijl hij zich overtuigd houdt dat ieder onbevooroordeeld ooggetuige, die den staat der brandbluschmiddelen in aanmerking neemt, aan de onvermoeide pogingen der Spuitgasten, *regt* zal doen wedervaren.

Paramaribo den 7 *September* 1832.

H.G. R O U X,

Opperbrandmeester.'

Later is het brandwezen van het Gemeente Bestuur aan den Heer Kommandant der Schutterij overgegaan, en onder deszelfs bevel gesteld.(*)

(*) Zie besluit van Zijne Exc. den Gouverneur Generaal, dd. 21 September 1832, No. 834.

Den 6 September publiceerde het toen bestaande Gemeente Bestuur, dat er door de wijkmeesters in de onderscheidene wijken der stad, met eeue lijst en armbus zoude worden rondgegaan, ter inzameling van bijdragen voor de noodlijdenden, ten gevolge dezer brand; welke collecte volgens openlijke bekendmaking door den Secretaris van gezegd Bestuur (zie de Sarinaamsche Courant van 31 Oct. No. 87), de som van *f* 3843- 10 opgebragt heeft.

Onder de voorbehoedmidden, of wel de genomene voorzorgen om bij eene later ontstaande brand derzelver spoedige verspreiding te voorkomen, of dezelve des te zekerder te kunnen beperken, deel ik hier de twee volgende besluiten mede:

Publicatie.
Het gemeente bestuur der kolonie *Suriname*.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, S A L U T ! doet te weten:

Alzoo het bij den jongstleden Brand in deri nacht van 3 op den 4 September, op nieuws en ten duidelijksten gebleken is, hoe uiterst nadeelig het is de daken der Huizen binnen de Stad, met Cingels of andere onvlambare stoffen te dekten, heeft het Gemeente Bestuur de noodige representatiën daarover gedaan aan Zijne Excellentie den Gouvernenr Generaal der Nederlandsche West - Indische Bezittingen, dewelke na den Hoogen Raad daarop gehoord te hebben, het Gemeente Bestuur geautoriseerd en geinviteerd heeft, de vereischte bepalingen daaromtrent zoo spoedig doenlijk daar te stellen, en heeft het Be-

stuur dien overeenkomstig goedgevonden en verstaan, het navolgende te bepalen en vast te stellen:

Art. 1.

Alle Huizen en Woningen, daaronder begrepen alle Pakhuizen, Negerhuizen en andere Gebouwen zonder onderscheid, welke na de uitvaardiging der tegenwoordige Publicatie, te *Paramaribo* nieuw zullen worden opgebouwd, zullen met niéts anders mogen worden gedekt, dan met Pannen, Tigchels, Leijen of andere onbrandbare stoffen, met uitzondering alleen van hetgeen hierna onder Art. 3 en 4 is vermeld.

Art. 2.

Evenmin zal bij zoodanige Huizen, Pakhuizen, Negerhuizen of andere Gebouwen zonder onderscheid, welke na de afkondiging dezer Publicatie worden verdekt, de verdekking mogen geschieden met Cingels, hetzij nieuwe of door omkeering der oude Cingels, en nog veel minder met andere brandbare stoffen; zullende die verdekking evenséén moeten plaats hebben met Pannen, Tigchels, Leijen of andere onbrandbare stoffen.

Art. 3.

Van sub art. 1 en 2 vermelde bepalingen zullen echter uitgezonderd zijn:

a. De Voorstad *Zeelandia* of *Combé*.

b. De overzijde van de *Steenbakkersgracht* en alle de daar achter liggende Wegen en Straten, behalve de *Saramaccastraat*, als welke aan beide zijden met alle de daarin uitkomende Erven, tot aan de *Pontewersbrug* toe, on-

der het verbod in art. 1 en 2 vervat, zal zijn begrepen.

Art. 4.

Niettegenstaande het hierboven sub art. 1 en 2 bepaalde, wordt bij deze, uit aanmerking dat zich welligt geen genoegzaam voorraad van Pannen, Tigchels, Leijen of andere onbrandbare stoffen tot het verdekken van Huizen geschikt, op dit oogenblik in de Kolonie mogt bevinden, en dezelve alzoo uit het Moederland moeten worden ontboden, aan alle degenen die na de uitvaardiging dezer Publicatie een nieuw Gebouw mogten oprigten of een reeds bestaande Gebouw mogten verdekken, voor den tijd van *twaalf* maanden vergund, om provisioneel en tot behulp, dezelve nieuw op te bouwen of te verdekken Huizen met Cingels te mogen dekken; onder stellige last en verpligting echter, om dezelve Cingels, binnen den tijd van *twaalf* maanden na de uitvaardiging dezer Publicatie, te moeten wegnemen en door Pannen, Tigchels, Leijen of andere onbrandbare dekstoffen te doen vervangen.

Art. 5.

Bij overtreding van het bovenstaande sub art. 1 en 2, in verband met art. 4 en als straffe daarvan, zullen alle zoodanige daken van Huizen, Pakhuizen, Negerwoningen en ver dere Gebouwen, welke strijdig met de daarin voorkomende bepalingen met Cingels of andere brandbare sloffen mogten worden gedekt, door de daartoe bevoegde Autoriteit, zonder eenige form van proces, worden afgebroken en de kosten daarvan op den Eigenaren worden verhaald bij parate Executie, even als zulks in materie van belastingen gebruikelijk is.

Art. 6.

Alle Eigenaren van Huizen, Pakhuizen, Negerhuizen en verdere Gebouwen, gelegen aan *Paramaribo* (onder dezelfde uitzondering evenwel als hiervoren onder art. 3 is gemaakt en waarop deze bepaling niet toepasselijk zijn zal), welke binnen den tijd van *tien* jaren na de uitvaardiging dezer Publicatie, derzelver Huizen niet zullen hebben vernieuwd of verdekt, en welke alzoo binnen voorschreven tijdvak niet zullen zijn gevallen onder het hiervoren sub art. 2 bepaalde, zal desniettemin gehouden en verpligt zijn, om in het *elfde* jaar na het uitvaardigen derzelve Publicatie, de daken van alle hun toebehoorende of na den datum dier Publicatie hun aangekomen Gebouwen met Pannen, Tigchels, Leijen of andere onbrandbare stoffen te beleggen, en zulks op dezelfde straffe als hiervoren sub. art. 5 is bepaald.

Art. 7.

En wordt tot aanmoediging der Ingezetenen van de afgebrande Erven, zoo spoedig doenlijk weder op te bouwen, bij deze bepaald, dat voor alle door den Brand van den 3 op den 4 September afgebrande Erven en de daarop op te rigten Gebouwen wordt verleend vrijdom van belasting voor den tijd van *zes* jaren, te rekenen van 1 Januarij 1832, terwijl voor alle zoodanige Huizen en Erven waarvan al de Gebouwen, zoowel Pakhuizen als Zijgebouwen, geheel van Steen of Klei worden opgetrokken, gelijke vrijstelling wordt verleend voor den tijd van *vijf en twintig* jaren.

Aldus gedaan in de Vergadering van het Gemeente Bestuur, gehouden alhier aan *Paramaribo*, den 27 September 1832.
L.B. S L E N G A R D E.
Ter Ordonnantie van het Gemeente Bestuur,
De Secretaris van het Bestuur voornd.,
Bij deszelfs afwezigheid,
De Eerste Commies,
R. GOLLENSTEDE.

Gepubliceerd den 28sten Septerber 1832.
De Secretaris van het Gemeente
Bestuur,
Bij deszelfs afwezigheid,
De Eerste Commies,
R. GOLLENSTEDE.

Publicatie.

Het Gemeente Bestuur der Kolonie *Suriname*, in overweging genomen hebbende het nut, hetwelk daarin voor het vervolg gelegen is, dat de Stad *Paramaribo* zoo veel mogelijk van opene plaatsen of pleinen worde voorzien, om bij onverhoopten brand, den zoo spoedigen voortgang daarvan ten minsten eenigermate tegen te gaan en zoo mogelijk te beletten; heeft, zoo ten gevolge daarvan, als van eene daarop betrekking hebbende Resolutie van Zijne Excellentie den Gouverneur Generaal der gezamenlijke Nederlandsche West - Indische Bezittingen, in dato 17 dezer, no. 1011/908.
Goedgevonden en verstaan, het navolgende vast te stellen en te bepalen:

Artikel 1.

Het zal aan niemand geoorloofd zijn, eenige Huizen, Pakhuizen of andere Gebouwen of Getimmerten, van welken aard ook, te plaatsen of op te rigten op de Erven, bekend onder La. D. No. 328a, 328b, 325, 327 en 326(*), als zullende niet weder mogen worden opgebouwd, maar integendeel tot een *Plein* worden geformeerd en met boomen beplant.

Art. 2.

De Eigenaren der hiervoren in art. 1 omschrevene Erven, zullen de bevoegdheid hebben, om binnen *zes* weken, na de bekendmaking dezer, alle de zich nog op voorschrevene Erven bevindende Steenen-Voeten, Fundamenten of andere Gemetselte weg te breken, of uit te graven en weg te voeren; zullende na verloop van dien tijd, zulks op last van dit Bestuur worden verrigt, de gevondene materialen weggevoerd en den grond geslegt en gelijk gemaakt, en verder deze Erven worden gebruikt en aangewend tot zoodanig einde als reeds in art. 1 is bepaald.

(*) Het eerstgemelde erf behoorde aan de Wed. KASPER HARMS, gelegen op den hoek van de *Steenbakkerijstraat* en de *Waterkant*, zijnde bewoond door den Heer J.B. DE VRIES. het tweede van dezelfde eigenaresse, was bewoond door H. LOTH, geb. ROBLES.
Het 4de No. 327 was bewoond door den eigenaar F.L. IM THURN, het 3de No. 325 van de boedel MARIA VAN DER SWIER, door BETSY LIVERINCK. en het laatstgenoemde No. 326 op den hoek van de *Steenbakkerijstraat* en de *Steenbakkersgracht*, behoorende den boedel MADAM VAN MONTENOR, zijnde bewoond door N. SOMVEEN C.S.

Art. 3.

Alle Eigenaren der hierboven omschrevene Erven, welke mogten beweren dezelve in vrij en allodiaal eigendom te bezitten, ofte anderzins in hun wettig en deugdelijk regt door deze bepaling te zijn benadeeld, zullen de bevoegdheid hebben, mede binnen *zes* weken, na de bekendmaking dezer, zich aan het Gemeente Bestuur, tot bekoming van billijke schadevergoeding te adresseren met overlegging der bewijzen van eigendom en uitgiftbrieven of warranden, mitsgaders van zoodanige bescheiden als zij zullen te rade worden, ten einde daarop door gezegd Bestuur te worden gedisponeerd, zoodanig als zal bevonden worden te behooren.

Art. 4.

Wanneer het Gemeente Bestuur op een, in voege voorschreven gedaan adres, mogt bevinden, dat in de daad iemand door de bij deze gemaakte bepaling, in zijn wettig en deugdelijk regt zoude zijn benadeeld, zullen er benoemd worden deskundige Taxateurs en Priseurs, te weten: één door den Eigenaar van het Erf, welke beide zich eenen derden zullen toevoegen.

Ingeval van verschil echter tusschen beide eerstgenoemden, over de keuze van dien derden, zal dezelve door den President van het Gemeente Bestuur worden benoemd en aangesteld.

Deze drie, in voege voorschreven, benoemde Taxateurs en Priseurs, zullen de geleden schade in gemoede begrooten, waarvoor alsdan de Eigenaar van het Erf, uit de Gemeente - Kas zal worden schadeloos gesteld.

En opdat een ieder hiervan kennis drage, zal deze in de Nieuwspapieren dezer Kolonie worden geinsereerd, en alomme aangeplakt en afgekondigd, waar men zulks gewoon is te doen.

Aldus gearresteerd in de Buitengewone Vergadering van het Gemeente Bestuur, gehouden alhier aan *Paramaribo*, den 29 October 1832.

L.B. SLENGARDE.

Ter Ordannantie van het Gemeente Bestuur,

De Secretaris,
WENTHOLT.

Thans is men vrij algemeen bezig met het in puin liggende gedeelte der Stad, weder te herbouwen, waaronder is begrepen de hertimmering van de Luthersche kerk, zijnde dit laatste door den stads Architect C.A. ROMAN, voor de som van *f* 28500 aangenomen geworden, terwijl de Kerkenraad reeds vroeger in het Moederland een Orgel voor de nu afgebrande Kerk besteld had, zijnde hier in December jl. met de *Henriette*, Kapt. SCHNEEBEEKE gearriveerd.

Ook de Gereformeerde Gemeente zoo wel als die der Lutherschen, door aanzienelijke bijdragen van liefdegiften gesterkt, heeft reeds het bouwen eener kerk op de *Oude Oranjetuin*, alwaar de *Koepelkerk* voor 1821 gestaan had doen beginnen, zijnde de opbouwing daarvan, aan denzelfden Heer ROMAN voor *f* 55000 Gulden, aanbesteed geworden; zullende naar het daarvan bestaande plan, een achtzijdig gebouw worden van 90 voeten lang, en 60 voeten breed.

Reeds Dingsdag morgen den 5den Februarij jl., heeft Zijne Excellentie den Generaal Majoor, Gouverneur Generaal der Nederlandsche West - Indische Bezittingen, Mr. E.L. Baron VAN HEECKEREN, den eersten Steen dezer Kerk gelegd.

Dan dit voor het tegenwoordige niet tot ons bestek behoorende, gaan wij tot onzen derde Afdeeling over.

(C.) Arrestatie van eenige negers, wegens gepleegde diefstallen, voorkomende in het authentieke afschrift van het vonnis en sententie, tegen de gedetineerden en aangeklaagden, als brandstichters, gewezen bij het geregtshof te *Suriname*, met en benevens eenige daarop gemaakte anotatien.

PRO JUSTITIA.
IN NAAM DES KONINGS.

Vonnis.

In zake van het Publiek Ministerie, Eisscher ter eenre,
Op ende jegens
De Neger - slaven,

1º. *Cojo* of *Andries*, aankomende D.M. SANCHES, laatst gewoond hebbende bij M.M. SMITH.
2º. *Mentor* of *Geluk*, aankomende J.H. WAGNER.
3º. *Present*, aankomende GRACIA ABENATAR, weduwe van SALOMON ABENDANON, laatst gewoond hebbendebij de weduwe G.P. HEILBRON.
4º. *Frederik*, aankomende R.D. SAMSON.
5º. *Christiaan*, aankomende M. ECKHART(1).
6º. *Winst*, aankomende de Plantaadje *Jalousie*(2).
7º. *Tom* of *Tam*, aankomende MARIJ ROSE HERBERT.
8º. *Henrij*, zeggende te behooren aan den boedel MACKENSIE.
9º. *Betseij*, aankomende de weduwe G.P. HEILBRON; -

Alle beklaagden of medepligtigen en gearresteerden ter andere zijde.

Het geregtshof te *Suriname*,

Gezien den eisch en conclusie van den Procureur Generaal der Nederlandsche West-Indische Bezittingen, met de processale stukken daarbij overgelegd;
Overwegende dat uit de instructie dezer zaak is gebleken:

(1) MARGARETHA ECKHART, echtgenoote van J.J. DE MESQUITA; hebbende deze negerjongen, het laatst gewerkt bij E. BAREND.
(2) Aan de rivier *boren Commewijne*.

Dat de eerste, tweede en derde beklaagden en gearresteerden, *Cojo, Mentor* en *Present*, zich op onderscheidene tijdstippen, zonder juist te hebben kunnen aanwijzen *wanneer*, doch volgens hunne opgaven eenige maanden vóór dat zij beklaagden in den loop der maand October des afgeloopen jaars, successivelijk zijn opgevangen, uit het huis hunner meesters, of waar zij tijdelijk door hunne meesters waren geplaatst, hebben verwijderd en begeven naar het zoogenaamde Picornobosch(3), in de nabijheid dezer stad, aan de Savane gelegen, alwaar zij een soort van kamp hebben opgerigt.

Dat de zesde en zevende beklaagden en gearresteerden *Winst* en *Tom*, welke eveneens van hunne meesters waren weggeloopen, zich in den eersten tijd dat dit kamp was tot stand gebragt, met *Cojo, Mentor* en *Present*, hebben opgehouden; zijnde *Tom*, met de overige gezegde beklaagden en gearresteerden in hetzelve kamp verbleven tot den 11den September 1832, wanneer hij als weglooper opgevangen en aan zijnen meester destijds is overgegeven, terwijl *Winst* die slechts nu en dan in het aangeduide kamp bij de overige genoemde beklaagden en gearresteerden is verbleven, korten tijd na den brand, waardoor in den nacht van den 3den op den 4den September des voorledenen jaars, een aanmerkelijk gedeelte dezer stad in

(3) Eigenlijk *Picorná-bosch*, aldus naar zekeren CRISOFTINIUS CASIMIRUS PICORNA genaamd, welke aldaar 520 akkers grond in 1723 ten tijde der Gouverneur Generaal HENDRIK TEMMING, zijn afgestaan.

de assche is gelegd, naar zijnen toenmaligen meester (zie noot n°. 16) terug gekeerd, vervolgens verkocht en naar de Plantagie *Jalousie* gezonden is.

Dat *Cojo, Mentor, Present, Winst* en *Tom*, terwijl zij zich gezamenlijk in hun kamp in het Picornobosch ophielden, onder het gebruik van dram, welke door *Winst* in het kamp was gebragt en waarvan een gedeelte op den grond werd geplengd, eenen *eed* hebben gezworen, waarvan de inhoud en strekking hierop neder kwam: dat zij beklaagden en gearresteerden overal waar zulks doenlijk was, zouden brandstichten, om op die wijze zoo vele goederen meester te worden, als zij maar konden; dat zij vervolgens zouden trachten zich met anderen weggelopen negers te vereenigen en een grooter kamp op te rigten, zijnde tot dat einde door *Tom*, eene verlatene Plantaadje aangewezen in de rivier *boven Suriname* (in de nabijheid der plaats waar zich de bekende weggeloopen neger *Pasop*, met andere wegloopers ophoudt, hebbende *Tom*, de gezegde weggeloopen neger *Pasop*, eenige maanden geleden, binnen deze stad gesproken), en dat zij na deze vereeniging met andere wegloopers tegen de blanken en vrijlieden zouden vechten, de stad attacqueren, en wanneeer zij van genoegzame wapenen voorzien waren, zich van het land zouden meester maken; terwijl *Cojo* bij die gelegenheid had verklaard, dat, wanneer zij het land hadden overwonnen, hij zich tot opperhoofd daarvan zoude stellen en hetzelve onder zijne ondergeschikten zoude verdeelen.

Dat *Cojo, Mentor* en *Present*, welke zich gedurende den tijd dat zij in het meergemelde kamp verblijf hebben gehouden, van eene reeks van diefstallen en rooverijen, hierna te melden, hebben schuldig gemaakt, en waaraan *Winst* nu en dan heeft deel genomen, op den avond van den *derden* September des afgeloopen jaars ongeveer ten tien uren, met denzelven beklaagden en gearresteerden het kamp in het Picornobosch hebben verlaten, met oogmerk, om brand te stichten; dat *Cojo, Mentor, Present* en *Winst* gekomen zijnde op de hoogte van het huis van zekeren HALFHIDE[4], in de *Keizerstraat* dezer stad, *Cojo* het voorstel heeft gedaan, om aan dit huis brand te stichten, en dit ook heeft willen beproeven, vermits *Cojo* reeds tot dat einde door de negerpoort, welke niet gesloten was, naar binnen was gegaan, toen hij beklaagde en gearresteerde door het geblaf van eenen hond, welke op hem kwam aanloopen met de andere genoemde beklaagden en gearresteerden, zich van daar heeft weggemaakt.

Dat *Cojo, Mentor, Present* en *Winst*, hunnen weg vervolgende langs de *Keizerstraat* naar den *Heiligenweg*, stand hebben gehouden op de hoogte van het huis van MOZES NUNES MONSANTO; dat *Cojo*, welke eigenlijk had voorgenomen om bij M.M. SMITH, (door hem missie PEGGIE genaamd, en bij welke hij door zijnen meester in dienst was gesteld), brand te stichten, daarvan teruggehouden

(4) Bekend onder La. C. No. 98, aankomende JOHANNA CATHARINA CLASSEN.

werd door het denkbeeld, dat hij door de slaven van M.M. SMITH, die in eene loots aan de overzijde van haar huis, de wacht hielden, als ook door degenen welke ten haren huize gewoonlijk des nachts in de bakkerij werkzaam zijn, zoude kunnen ontdekt worden, en toen het voorstel heeft gedaan om brand te slichten ten huize van genoemden M.N. MONSANTO, zeggende hij *Cojo* met de localiteit van hetzelve huis goed bekend te zijn.

Dat *Cojo* zich met *Mentor* en *Present* naar de negerpoort van het huis van M.N. MONSANTO, hebben begeven, terwijl *Winst*, zich heeft verwijderd en zich geposteerd heeft op de *Knuffelsgracht* nabij de woning van FRANS EIJSBREKER(5), en alzoo schuins over de woning van MONSANTO; - dat *Cojo* over dezelve negerpoort geklommen zijnde, de houten bout waarmede dezelve negerdeux gesloten was, van binnen uit de klampen heeft opgeligt en dezelve negerpoort alzoo geopend zijnde, *Mentor* en *Present* op de plaats of het erf van M.N. MONSANTO zijn gekomen; dat *Cojo, Mentor* en *Present*, zich vervolgens eenen korten tijd hebben schuil gehouden op het gezegde erf van MONSANTO in de nabijheid van eene ezelstal, gedurende welken tijd zij te dier plaatse tabak hebben gerookt; dat *Mentor* en *Present*, daarop zijn gegaan in de keuken op hetzelve erf, waaruit *Mentor* een bak met eetwaren, bestaande uit bakkel-jaauw, makreel en zoutvleesch, en *Present* eene

(5) Op de hoek van de *Knuffels Gracht* en de *Waterkant*, gequotcerd sub La. B. No. 140.

hoeveelheid banannen aldaar voorhanden, hebben weggenomen en voor de hand gelegd, om die, na het plegen der brandstichting weg te voeren; dat *Cojo* inmiddels eene hoeveelheid waschgoed, hetwelk op de plaats te droogen hing, en waaronder zich een lap maká bevondt, heeft bijeen gepakt en tot eenen bundel gebonden, bij de negerpoort heeft nedergelegd.

Dat *Cojo, Mentor* en *Present* zich vervolgens in het woonhuis van M.N. MONSANTO begeven hebbende, den trap zijn opgeklommen; dat terwijl *Mentor* en *Present*, op de bovenste trede van denzelven trap bleven staan, *Cojo* de slaapkamer is binnen gegaan, dat hij aldaar een kind[6] op eene kanapé en eene slavin naast hetzelve op den grond slapende heeft gezien[7]; dat *Cojo*, die door middel van een tonteldoos, welke reeds door *Mentor* aangeslagen, doch weder was uitgedoofd, op nieuw in de nabijheid der ezelstal tot vuur had geslagen, vervolgens eenige ontvlambare stoffen, en bepaaldelijk met een zwa'velstok, do gordijnen van een ledikant op gemelde slaapkamer staande, heeft aangestoken en in vlam gezet; dat hij *Cojo*, daarna de brandende gordijnen boven op het ledikant geworpen hebbende, aan *Men*-

(6) Een zevenjarig zoontje van den heer MONSANTO, met name ABRAHAM.

(7) Op deze slaapkamer zouden zich als toen hebben bevonden, den mulatte jongen *George*, en de mulattin *Abinniba;* - een meisje op Dingsdag geboren heten de negers gewoonlijk *Abinniba* of *Abramba*.

tor en *Present*, die steeds op de bovenste trede van den trap waren blijven staan, eenen wenk heeft gegeven om naar beneden te gaan, waarna hij *Cojo* de slaapkamer ook verlaten, en *Mentor* en *Present* onmiddelijk naar beneden gevolgd is; dat *Cojo* na deze brandstichting gepleegd te hebben, nog het winkelhuis van M.N. MONSANTO heeft opengebroken, en van daar eenige goederen, waaronder stukgoederen heeft gestolen, welke hij vervolgens zoude hebben geborgen, ten huize van zekere FREDERIKA VAN PUIJMAN, en bij den achtsten beklaagden en gearresteerden *Henrij*, wonende de eerste in de zoogenaamde *Bhömknie;* dat de drie genoemde beklaagden en gearresteerden *Cojo, Mentor* en *Present*, vervolgens langs verschillende wegen naar het kamp in het Picornobosch terug gekeerd zijnde, den beklaagden en gearresteerden *Tom*, welke in het kamp aldaar lag te slapen, hebben wakker gemaakt, en aan denzelven hebben gezegd, dat zij *Cojo, Mentor* en *Present*, het huis van M.N. MONSANTO reeds hadden verbrand, voorts aan denzelven *Tom*, de verlichting aanwijzende welke overal aan de lucht, ten gevolge van den brand zigtbaar was, dat *Cojo* zich daarna weder uit het kamp in het Picornobosch heeft verwijderd, terwijl *Mentor en Present*, aldaar zijn verbleven; dat *Winst*, den volgenden dag ook weder in het kamp in het Picornobosch is teruggekomen, met zich voerende een kalkoen, een paantje en een doek, welke hij in den nacht van den brand had gestolen, zonder aanwij-

zing waar hij de diefstal van gezegde voorwerpen had gepleegd.

Dat korte dagen na de brand van den 3den op den 4den September, de vierde beklaagde en gearresteerde *Frederik*, welke van zijnen meester was weggeloopen, den beklaagde *Present*, heeft ontmoet, en het voorstel van dezen om mede te gaan naar het kamp in het Picornobosch heeft aangenomen; dat evenzeer omtrent denzelfden tijd de vijfde beklaagde en gearresteerde *Christiaan*, door *Mentor*, in het kamp is gebragt.

Dat gedurende den tijd dat *Cojo, Mentor, Present, Frederik* en *Christiaan*, zich te zamen in het kamp in het Picornobosch, hebben opgehouden, dezelve niet minder dan zestien onderscheidene diefstallen en rooverijen hebben gepleegd, waarvan de meeste met verzwarende omstandigheden hebben plaats gehad, daar zij bij nacht, met braak, of in-, of overklimming, en sommige met meer dan één persoon, zijn bedreven geworden; dat *Frederik* en *Christiaan*, welke bij gezegde dieverijen en rooverijen meest hebben gediend, om de gestolene of geroofde voorwerpen te helpen dragen, tevens eene groote hoeveeelheid dier voorwerpen, voor zoo verre die in gestolen kweek of gevogelte bestonden, hebben verkocht; dat *Present*, aan den negende beklaagde en gearresteerde *Betsij*, ook van tijd tot tijd gestolen voorwerpen heeft overhandigd, om die voor hem te verkoopen; dat de achtste beklaagde en gearresteerde *Henry*, eveneens erkend van *Cojo* gestolen goederen in bewaring te hebben ontvangen.

Dat terwijl *Frederik* en *Christiaan* nog maar korte dagen in het kamp in het Picornobosch zich bevonden, door *Cojo*, *Mentor* en *Present*, is beraamd, om op nieuw brand te stichten ten huize van de wed. FERNANDES, door de beklaagden en gearresteerden missie BOCCO genaamd, in de *Keizerstraat* dezer stad[8]; dat *Cojo, Mentor, Present, Frederik* en *Christiaan*, op zekeren avond, zonder dat zij zulks meer bepaaldelijk anders hebben kunnen aanwijzen, als dat dit een veertien dagen na de brandstichting ten huize van M.N. MONSANTO zal geweest zijn, een geruimen tijd na het vallen van het nachtschot tot het bewerkstelligen dier brandstichting zijn uitgegaan; dat de beklaagden en gearresteerden evenwel voor het huis van de wed. FERNANDES aangekomen zijnde, *Present*, de overige voornoemde beklaagden en gearresteerden, heeft weten over te halen om dien avond bij de wed. FERNANDES geen brand te stichten, en zulks naar voorgeven van hem *Present*, omdat hij daar ten huize dikwerf tabak en drank kocht; - dat de beklaagden en gearresteerden in het kamp in het Picornobosch terug gekomen zijnde, *Cojo* met *Present*, hevige woorden heeft gehad, ter zake dat *Present* oorzaak was geweest dat *Cojo*, in zijn voornemen, om dien avond bij de wed. FERNANDES brand te stichten, niet was geslaagd; dat eenige dagen daarna *Cojo, Mentor, Pre-*

(8) Bekend onder La. A. No. 40; - de wed. MORDECHAI FERNANDES was eigenlijk bij haar schoonzoon D.J. PINTO, welke dit huis toebehoorde, inwonende.

sent, Frederik en *Christiaan*, op nieuw een geruimen tijd na het vallen van het wachtschot, uit het kamp zijn gegaan, met het voornemen om aan het huis van de wed. FERNANDES brand te stichten; dat zij op de hoogte van het huis der voormelde wed. FERNANDES gekomen zijnde, *Frederik*, op de wacht is geplaatst aan den hoek der *Watermolenstraat*, op de hoogte van het huis, bewoond door zekeren S. SAMSON[9]; *Christiaan* op de hoogte van het Waaggebouw, met last van de drie eerst genoemden om, indien er menschen mogten aankomen, dit door een afgesproken en door *Frederik* en *Christiaan*, in judicio aangeduid teeken, bestaan hebbende in fluiten, te kennen te geven; dat *Mentor*, vervolgens door middel van een tonteldoos, welke met vuurslag en vuursteen, kort te voren door *Christiaan*, voor rekening van *Mentor* en *Present*, en wel bepaaldelijk voor de som van twee en dertig Centen was aangekocht bij zekeren vettewarier J. SCHEEN, vuur heeft geslagen, waarna *Cojo* de brandstoffen, bestaande in kokosnoten-schillen, oude lompen, zwam en korenbladen heeft nedergelegd onder een plank aan de deur van de straatzijde en vervolgens die brandstoffen heeft trachten aan te steken; dat vermits dit niet spoedig genoeg wilde gelukken, *Present* eenige stukjes droog hout en krullen heeft bijeengezameld over het huis van de wed. FERNANDES, in de nabijheid eener destijds nieuw gebouwd wordende keu-

(9) Dit huis is bekend onder La. A. No. 42.

ken van het huis eener dochter van M.M. SMITH, door hem missie KETTIE PEGGIE genaamd[10]; dat *Cojo* de ontvlambare stoffen door *Present* aangebragt, op nieuw heeft trachten aan te steken; dat deze brandstichting evenwel niet spoedig genoeg willende gelukken, de beklaagden en gearresteerden hieraan geen verder gevolg hebben gegeven, maar zonder de nedergelegde brandstoffen weg te nemen, weder naar hun kamp in het bosch van Picorno zijn terug gekeerd, hebbende *Mentor* in het terugkeeren naar het kamp nog een diefstal van twee kippen gepleegd, waarmede hij in het kamp is terug gekomen: terwijl intusschen de Dienaar der Justitie LUDWIGSON, welke in zijne betrekking iets aan de *Waterzijde* te verrigten had, eene kleine vlam op den stoep van de woning der wed. FERNANDES ziende, derwaarts is gegaan, en de zich aldaar bevindende brandstoffen heeft uitgedoofd.

Dat *Cojo, Mentor, Present, Frederik* en *Christiaan*, eenige dagen daarna alwederom uit hun kamp zijn gegaan, om brand te stichten ten huize van den heer L.D.J. VAN BOMMEL in de *Keizerstraat*[11]; dat zij vóór gezegd huis gekomen zijnde, eerst weder *Frederik* als wachter hebben uitgezet, aan den hoek der *Watermolenstraat*, en *Christiaan* in de nabijheid van het Waaggebouw; dat

(10) Dit huis bekend onder La. A. No. 34 en No. 68, is eene bakkerij, staande over het Waaggebouw.

(11) Bekend onder La. A. No. 41.

terwijl *Mentor* weder door middel eener tonteldoos vuur had geslagen, *Cojo* eenige ontvlambare stoffen, welke hij uit het kamp had medegebragt; voor een der deuren van het huis van den heer VAN BOMMEL heeft nedergelegd en aangestoken; dat hij beproefd heeft om eenige ontvlambare stoffen met zijn stok door eene reet onder de deur heen te duwen, doch dat hij hierin niet heeft kunnen slagen; dat *Cojo* en *Mentor* vervolgens de negerpoort van het huis van den heer VAN BOMMEL, welke gesloten was, hebben weten open te maken, door met een stok een der halve deuren zoo verre open te wringen, dat *Mentor* de bout, waarmede de deur gesloten was, konde opligten, dat *Cojo* en *Mentor* nu op de plaats van den heer VAN BOMMEL gekomen zijnde, eenige hoenders, welke op het achterste gedeelte van dat erf op eene schutting zaten, hebben gestolen; dat zij beklaagden en gearresteerden echter door het blaffen van eenen hond, welke op gemelde plaats naar hen kwam toeschieten, verschrikt geraakt en op de vlugt zijn gegaan, zijnde door *Present, Frederik* en *Christiaan* weldra gevolgd, waarna alle de vijf beklaagden en gearresteerden langs verschillende wegen naar het kamp in het Picornobosch zijn teruggekeerd.

Dat buiten en behalven de gemelde brandstichtingen, *Cojo* en *Mentor* nog hebben beleden dat zij brand hebben trachten te stichten ten huize[12] van de wed. LEVIJ ABRAHAMS in de *Keizer-*

(12) Bekend onder La. B. No. 115.

straat dezer stad; dat zij, *Cojo* en *Mentor* tot het plegen daarvan uitgegaan zijnde, *Cojo*, over de negerpoort is geklommen en dezelve poort, doordien het slot niet behoorlijk was gesloten, heeft opengemaakt, waarna *Mentor* ook is binnen gekomen; dat beide evengenoemde beklaagden en gearresteerden aan de achterdeur van de wed. LEVIJ ABRAHAMS gekomen zijnde, hebben bevonden dat deze deur niet gesloten was, maar slechts aanstond, dat zij onmiddelijk het huis binnen getreden en naar boven gegaan zijn; dat zij eerst hebben beproefd om op eene slaapkamer, alwaar eenige vrouwen lagen te slapen, een ledikant in brand te steken; dat zij echter van dit voornemen terug komende naar den zolder zijn geklommen, alwaar *Cojo*, toen een koffer, hetwelk volgens beschrijving van dien beklaagden en gearresteerden eene ronde deksel had, met leer was overtrokken en waarin zich destijds eenig vuil goed bevond, ontvlambare stoffen nedergelegd en die aangestoken heeft, voegende *Cojo*, hier nog bij dat hij op dien zolder bekend was, dewijl hij eens voor den heer LEVIJ ABRAHAMS een kist, door dezen op eene Vendu gekocht, op gezegden zolder had gebragt; dat zij beklaagden en gearresteerden daarop weder naar beneden zijn gegaan en van de plaats van de wed. LEVIJ ABRAHAMS nog eenige hoenders en eenig waschgoed, hetwelk aldaar te droogen hing, hebben gestolen, zijnde hetzelve waschgoed door *Mentor*, naar het kamp in het Picornobosch mede genomen.

Overwegende dat dienvolgende de beklaagden en

gearresteerden *Cojo* of *Andries, Mentor* (alias *Geluk*), *Present, Frederik, Christiaan, Winst* en *Tom* of *Tam*, zich hebben schuldig gemaakt in het algemeen aan de misdaad van wegloopery, aan het maken van een complot, strekkende om de misdaad van brandstichting overal waar hun zulks doenlijk was, te bewerkstelligen; vervolgens bij die gelegenheid te rooven en te stelen, niet alleen, maar ook zich met andere wegloopers zoo mogelijk te vereenigen, om na deze stad in assche te hebben doen verkeeren, door kracht van wapenen, welke zij alsdan hoopten te kunnen meester worden, de blanken en overige vrije bevolking in deze Kolonie uit te roeijen, en zich dus te stellen in eenen staat van onafhankelijkheid van het alhier gevestigd Bestuur, helgeen de misdaad van rebellie constitueert;

Overwegende dat deze beklaagden en gearresteerden, buiten en behalven dat zij zich reeds aan verscheidene handelingen, welke den gequalificeerden diefstal kenmerken, hebben schuldig gemaakt, dan ook het door hen beraamd plan lot brandstichting, gelijk zulks ten processe bewijslijk is daargesteld, in armoede hebben ten uitvoer gebragt, en dat op vier herhaalde plaatsen en tijdperken, als bij MOZES NUNES MONSANTO, de weduwe FERNANDES, VAN BOMMEL, en de weduwe LEVIJ ABRAHAMS; dat de drie eerste beklaagden, met namen *Cojo, Mentor* en *Present*, bij alle deze misdadige handelingen moeten aangemerkt worden als hoofdschuldigen, daar zij, met gemeen overleg, gezamenlijk

op hetzelfde tijdperk, en ter zelfder plaatse, zijn werkzaam geweest, om de misdaad van brandstichting te bedrijven, waarin zij ook zijn gestaagd, door dien hunne gezamenlijke pogingen om het huis van M.N. MONSANTO, in den brand te steken, en waardoor het schoonste en aanzienlijkste gedeelte dezer stad, eene prooi der vlammen is geworden, het voor hun gewenscht gevolg heeft gehad; bij welke gelegenheid zij zich aan roof van onderscheidene voorwerpen hebben schuldig gemaakt; terwijl het geheel buiten hun toedoen en hunne oogmerken gelegen was, dat hunne overige pogingen tot het stichten van brand op de andere plaatsen, niet heeft mogen gelukken;

Overwegende dat de beklaagden en gearresteerden *Winst* en *Tom*, ofschoon niet immediaat eenig aandeel aan de misdaad van brandstichting te hebben gehad, evenwel zich hebben schuldig gemaakt aan volkomene medepligtigheid aan dezelve, daar zijlieden zich bij *eede* met de drie eerste beklaagden tot het volbrengen van dezelve hadden verbonden; dat zij van de gepleegde brandstichtingen niet alleen hebben kennis gedragen, maar ten gevolge daarvan mede hebben geroofd en gestolen, terwijl het in confesso is, dat zij beide met de drie eerste beklaagden en gearresteerden *Cojo, Mentor* en *Present*, het eens zijn geweest, om, wanneer er zich eene geschikte gelegenheid, na de vernietiging dezer stad, hiertoe mogt aanbieden, de blanken en vrije bevolking te bevechten en uit te roeijen;

Overwegende dat de beklaagden en gearresteer-

den *Frederik* en *Christiaan*, alsmede vallen in de termen waaronder de beklaagden en gearresteerden *Winst* en *Tom*, zijn begrepen, en ook hunne medepligtigheid in alle de voorgenoemde misdaden bewijslijk is daargesteld, en alleen in de applicatie der straffe hunnen jeugdigen ouderdom bij den Regter in aanmerking kan en mag komen;

Overwegende dat de beklaagden en gearresteerden *Henrij* en *Betsij* insgelijks bewijslijk moeten gehouden worden zich te hebben schuldig gemaakt aan het helen van eenige door *Cojo* en *Present* gestolene voorwerpen, wetende op welke wijze dezelve verkregen waren;

Overwegende dat zoodanige verschrikkelijke misdaden, waardoor niet alleen het leven en het eigendom van elk goed ingezeten, aan een ontwijfelbaar verderf is blootgesteld geweest, en waaronder zoo velen onzer brave stadgenooten hebben geleden, en anderen door de herhaling der misdadige oogmerken dezer beklaagden hadden kunnen lijden, in een land waar met ernst en klem de Justitie behoord te worden gehandhaafd, niet ongestraft kunnen blijven, maar tot afschrik van alle zoodanige snoode misdadigers in conformiteit der alhier bestaande criminele wetgeving, gestrengelijk behooren te worden gestraft;

Overwegende dat naar de wetten dezer landen op de misdaad van brandstichting, vooral met zoodanige verzwarende omstandigheden als ten dezen hebben plaats gehad, eene gequalificeerde doodstraf, en meestal het levend verbranden der hoofdmisdadigers wordt voorgeschreven, terwijl de mede-

pligtigen naar het arbitrium des Regters met eene minder straffe kunnen worden achtervolgd;

Regt doende,

Veroordeeld de beklaagden en gearresteerden, de negerslaaf *Cojo* of *Andries*, aankomende D.M. SANCHES, laatst gewoond hebbende bij M.M. SMITH, in deze Kolonie geboren, naar gissing dertig jaren oud[13]; den negerslaaf *Mentor* of *Geluk*, aankomende J.E. WAGNER, geboren in Afrika, oud naar gissing twintig jaren[14]; den negerslaaf

(13) *Cojo* of *Codjo*, is eene naam, welke de negers gemeenlijk geven aan eene op maandag geboren wordende jongen; deze *Cojo* was eene fraaije welgemaakte neger, klein van gestalte, gezet en sterk gespierd, hebbende eene breede borst, een rond vleezig ligchaam en eene zwarte harige huid, vooral de dijen en beenen, verder zeer zwart kort gekroest haar, hoog voorhoofd en hooge bogtige wenkbraauwen, de oogen vurig, waarvan het witte geelachtig, fijne *niet* platte en smalle neus, kleine mond met dunne zwarte lippen, eene baard onder de kin en veelvuldige bruiaachtige dalen in het ronde aangezigt, zware dijen, en een weinig kromme, echter goed geproportioneerde beenen, hebbende geene likteekens, maar eenige merken op de linkerarm; van de drie hoofdmisdadigers, was *Cojo* de kleinste van gestalte.

(14) Deze *Mentor*, eenen zoogenaamden zoutwater neger, dat wil zeggen in het negerland aan *de kust van Guinea* geboren, was van de drie hoofdmisdadigers, de grootste van gestalte, zijnde daarbij eenen zwaren breeden neger, met eene roodachtige eenigzins gevlekte huid, groote breede mond met dikke lippen en eene platte breede neus, zware jukbeenen (*oszijgomaticus*), vaal kroeshaar, eene blaauwe geprikte figuur boven de neus op het voorhoofd, zijnde eenen vleezigen neger, met likteekens op de billen, hebbende eene heldere stem.

Present, aankomende de weduwe SALOMON ABENDANON, laatst gewoond hebbende bij de weduwe G.P. HEILBRON, in deze Kolonie geboren, oud naar gissing twintig jaren[15], om gebragt te worden op de *Heiligeweg* alhier ter stede, vóór het erf, waarop het huis, aankomende MOZES NUNES MONSANTO, eene prooi der vlammen is geworden, en aldaar ten voorbeelde en afschrik van anderen, ieder aan eene paal gebonden en vervolgens levend te worden verbrand.

Veroordeeld de beklaagden en gearresteerden de negerslaven *Winst*, aankomende de Plantagie *Jalousie*, in deze Kolonie geboren, oud naar gissing vijf en twintig jaren[16], en *Tom* of *Tam*, aankomende MARIJ ROSE HERBERT, in Afrika geboren, oud naar gissing zestig jaren[17], om gebragt te worden ter plaatse alwaar men gewoon is criminele executie aan slaven uit te oefenen, en aldaar met den

(15) *Present* was tenger van postuur, niet vleezig, met eene roodachtige huid, ronde oogen, platte neus, met een kleine mond en fijne roode onderlip, hebbende onderscheidene likteekens van vroeger ontvangene straf; zachte stem, en van de drie hoofdmisdadigers het meeste spraakzaam.

(16) *Winst* was weinige dagen na den brand, door den Heer A.F. RICHIARDI, directeur op plantaadje *Gosen*, in *Matappica*, voor zeven houderd vijftig guldens aan de admistrateuren van dien plantaadje verkocht geworden; echter is deze koop door regterlijke uitspraak te niet gedaan.

(17) *Tom* had een kaal hoofd, grijze baard, en slecht phisionomie; dezelve verhaalde in deze kolonie te zijn gekomen ten tijde van den toen regerende Gouverneur Generaal MR. BERNARD TEXIER. welke het bestuur den 1 Maart 1779 aanvaarde en 25 September 1783 overleed.

koorde te worden gestraft dat er de dood na volgt; gestorven zijnde de hoofden afgehouwen en dezelve ter dier plaatse op palen geplaatst en hunne ligchamen onder de galg begraven te worden.

Veroordeeld de beklaagden en gearresteerden, de Negerslaven *Frederik*, aankomende R.D. SAMSON, in deze Kolonie geboren, oud naar gissing zestien jaren[18] en *Christiaan*, aankomende M. ECKHART, in deze Kolonie geboren, en naar gissing oud veertien jaren[19]; om gebragt te worden ter plaatse alwaar men gewoon is criminele executie aan slaven uit te oefenen, en aldaar onder de galg met tamarinde-roeden strengelijk te worden afgestraft; en wijders op de executie plaats, in boeijen te worden geklonken, ten einde in dezelve gedurende den tijd van *vijftien* achtereenvolgende jaren, op de fortresse *Nieuw Amsterdam*, of eenig ander militair-etablissement buiten *Paramaribo* gelegen, ten behoeve van den lande, dwangarbeid te verrigten.

Veroordeeld den beklaagden en gearresteerden, de Negerslaaf *Henrij*[20], zeggende te behooren aan den boedel MACKENSIE, in deze Kolonie geboren, oud naar gissing vijf en dertig jaren, om ter executie plaatse voorschreven, onder de galg met tamarinde-roeden strenglijk te worden afgestraft, voorts

(18) *Frederik* mager en rank van postuur.
(19) *Christiaan* had een ongunstig uitzien.
(20) *Henrij* had ten gevolge der roos, een zeer dilt linkerbeen.

op den regterschouder *gebrandmerkt*, en wijders in zware boeijen te worden geklonken, ten einde in dezelve gedurende den tijd van *vijftien* achtereenvolgende jaren als voren, dwangarbeid ten behoeve van den lande te verrigten.

En de beklaagde en gearresteerde negerslavin *Betsij*[21], aankomende de weduwe SALOMON ABENDANON, laatst gewoond hebbende bij de weduwe G.P. HEILBRON, oud naar gissing dertig jaren, en in deze Kolonie geboren, om ter executie plaatse voorschreven, onder de galg met tamarinde-roeden strengelijk te worden afgestraft, en wijders aldaar in boeijen te worden geklonken, ten einde in dezelve gedurende den tijd van *tien* achtereenvolgende jaren, als voren, dwangarbeid ten behoeve van den lande te verrigten.

Zullende de kosten ter dezer zake gevallen, voor zoo verre betreft de beklaagden en gearresteerden *Cojo, Mentor, Present, Winst* en *Tom*, op grond van artikel 1 der Publicatie van Gouverneur Generaal in Rade, de dato 5/6 December 1828, (Gouvernements-blad van dat jaar No. 22), komen ten lasten van het Hoofd-bestuur dezer Kolonie.

En voor zoo veel aangaat de beklaagden en gearresteerden *Frederik, Christiaan, Henrij* en *Betsij*, op grond van art. 2 derzelve Publicatie, provisioneel worden gebragt ten laste van het Hoofd-bestuur; met authorisatie op den eischer R.O., om na expiratie van den straftijd van even-

(21) *Betsij* eene forsche zware negerin met eene roodachtige gevlekte huid.

gemelde vier gearresteerden, dezelve tegen betaling dier kosten, aan hunne meesters ofte dier representanten, terug te geven, en bij ontstentenis van zoodanige voldoening, met dezelven te handelen, ingevolge de wet.

Met verpligting wijders op gemelde eigenaren of representanten, zorg te dragen, dat de voorschreve gearresteerden *Frederik, Christiaan, Henrij* en *Betsij*, na hun ontslag, zich nimmer of ooit aan *Paramaribo*, of de omstreken dier stad vertoonen, op poene dat de zoodanige dier gearresteerden, in handen der justitie gerakende, zal of zullen worden gesteld, ter dispositie van het Gouvernement.

Gelast dat van dit vonnis de gewone aanplakking zal geschieden.

Aldus gewezen te *Paramaribo* bij de Heeren Mr. A.F. LAMMENS, President; Mr. H.R. HAIJUNGA; Mr. C.A. MARCHANT; F.P. PENARD; C. GOLLENSTEDE; L. THIJM, en J.D. DE MEINERTZHAGEN, Leden van het Geregtshof voormeld, den *tienden* Januarij 1833, en gepronuntieerd den 19^{den} daaraanvolgende.

(get.) A.F. LAMMENS.
Onderstond,
Ter ordonnantie van den Hove,

(get.) A. VAN MEERTEN.
Geinterpreteerd bij de pronuntiatie,

(get.) A.J. COMVALIUS,
Gezw. Translateur.

(In margine staat.)
Het Doodvonnis geapprobeerd.
De Gouverneur Generaal der Nederlandsche West-Indische Bezittingen,

(get.) E.L. VAN HEECKEREN.
Onderstond,
Ter ordonnantie van Zijne Excellentie,
De Gouvernements Secretaris,

(get.) G.A. VAN DER MEE.
Voor eensluitend afschrift.
De Griffier bij het Geregtshof te *Suriname*,

A. VAN MEERTEN.

Het vorenstaande vonnis is op den 26sten Januarij 1833, ter executie gelegd ten overstaan van den vollen Raad, den Heer Procureur Generaal en Griffier van den Hove.

(get.) A. VAN MEERTEN.
Voor afschrift,
A. VAN MEERTEN.

(D.) Verslag der executie, zoo van de hoofd - misdadigers, als van de medepligtigen.

Het vonnis was gepronuntieerd, en de aangeklaagden en gedetineerden, in de neger-engelsche taal voorgelezen geworden, maar met welke kracht van woorden (deze taal zoo bijzonder eigen) dit laatste ook geschiedde, maakte deze aankondiging, zoo weinig indruk op hun, dat *Cojo* van het Geregts-

hof naar zijne gevangenis geleid wordende, en op de brug van het fort *Zeelandia*, een stuk sigaar ziende liggen, hetzelve opnam, en de dienaren der justitie verzocht om te mogen rooken.

Nimmer heb ik ongevoeliger schepsels ontmoet, dan deze in boosheid verharde negers, vooral *Cojo*, wiens valsche blikken wraak en verdelging aankondigden; hij was klein van postuur, maar had eene mannelijke houding, en was sterk gespierd.

Ook *Mentor* en *Present* waren welgemaakte negers, en ten blijke van de verregaande koelbloedigheid dezer jeugdige booswichten, strekke het ondervolgende tot eene bijdrage:

Des achtermidags, tusschen 3 en 4 uren, van Zaturdag den 3^{den} November 1832, werd ten overstaan van den Edel Groot Achtbaren Heer Mr. PH. DE KANTER, Procureur Generaal; Mr. C.A. MARCHANT en C. GOLLENSTEDE, gecommitteerde Raden; J. BROMET, eerste Commies, fungerende als Griffier; en A.J. COMVALIUS, beëedigd Translateur in de neger-engelsche taal, eene openbare inspectie gehouden op het afgebrande erf, ter plaatse alwaar het huis van den heer M.N. MONSANTO, aan den *Heiligeweg*, eene prooi der vlammen was geworden, welke inspectie insgelijks plaats had op andere plaatsen waar pogingen tot brandstichting aangewend waren, zoo als ten huize van de wed. LEVIJ ABRAHAMS, den heer L.D.J. VAN BOMMEL en de wed. FERNANDES, alle drie in de *Keizerstraat*.

De hoofdmisdadigers, benevens hunne medepligtigen, werden ten dien einde, onder surveillance van

de geregtsdienaren bij de inspectie medegenomen, hebbende openlijk en ten aanzien van honderden aanschouwers, de verschillende plaatsen en omstandigheden aangewezen, wáár en op welke eene wijze zij de verschrikkelijke misdaden van brandstichting en herhaalde pogingen daartoe, hadden in het werk gesteld.

Op het erf van den heer MONSANTO (welke bij deze hartgrievende schouwing tegenwoordig was), wezen zij de plaats aan waar de ezelstal had gestaan, achter welke zij, gedurende den tijd dat zij zich hier verborgen hielden, tabak hadden gerookt; gaande tot nader aanduiding hiervan, in eene cirkel op den grond zitten, onder verklaring, dat zij, vóór de brandstichting, hier ter plaatse, op dezelfde wijze gezeten hadden; vervolgens werd door hun aangewezen de plaats waar zich de trap der slaapkamer bevonden had, en langs welke zij naar boven waren gegaan, weidende hierbij in de kleinste bijzonderheden uit, en verhaalden, zonder de minste blijk van berouw, hoe zij met vóór-overleg en wél beraamde plannen, den brand gesticht hadden.

In den nacht tusschen den 11den en 12den December 1832, ontsnapte de neger *Cojo*, doormiddel van braak, de plaats zijner detentie, in het binnenfort van de fortresse *Zeelandia*(*), maar werd gelukkig den volgenden dag weder opgepakt, doordien hij zich tegen den avond aan de *Waterkant* bevond, om door middel van een corjaal te

(*) Zie de Surinaamsche Courant van Donderdag, 13 December No. 100, uitgegeven bij de Erven J. BRINK.

ontvlugten, wordende hij door eenen neger-jongen van den heer L.B. SLENGARDE, ontdekt en door een met *Cojo*, aangevangen gesprek, opgehouden, tot dat deze hulp kreeg, om hem te kunnen vatten, hetwelk dan ook gelukte, zijnde eenen neger-jongen van den Heer E. BAREND, met name *Eduard*, denzelven hierin komen assisteren, nemende *Cojo*, nu gezamenlijk in de *Oranjestraat* nabij de *Waterkant* gevangen, waarna zij hem aan de dienaren der justitie overleverden.

Donderdag morgen den 24sten Januarij 1833, begaf ik mij, ten 8 uren in de gevangenis, te gelijk met de Moravische Zendelings - broeder, den Heer J.H.P. VOIGT; en de hoofdmisdadigers nu in een grooter en lichtere kamer overgebragt zijnde, plaatsten *Cojo, Present, Mentor* en *Tom*, zich op eene daar staande bank, en nu werden er door den heer VOIGT, alle pogingen gedaan, om hun eenige godsdienstige denkbeelden in te prenten, als: van berouw te hebben over gepleegde zonden, - van het bestaan eens Alwetenden Gods, - van een leven na dit leven, - van vergelding, enz., enz.; maar alles vruchteloos! Gedurende twee uren tijds, onder welke zij zich tevens zeer geduldig licten portretteren, heb ik hun met de meeste oplettendheid waargenomen en hunne kalme staat bewonderd; niet alleen dat er door hun geene enkele zucht of traan geloosd werd, maar zelfs de zachte buikbeweging was zeer regelmatig en bijna onzigtbaar, hetwelk gemakkelijk op te merken was, doordien zij allen geheel naakt voor ons zaten,

hebbende men hun alle kleedingstukken moeten afnemen, terwijl zij, bij herhaling, pogingen gebezigd hadden, zich daarmede te verwurgen; en waar toch vertoond zich bij den mensch, de inwendige angst voor het uitwendige meer zigtbaar, dan in de beweging der onderbuik?

Vrijdag den 25sten, begaf zich den WelEerw. Heer J. GROOFF, R.C. Pastoor alhier, naar de gevangenis, en ofschoon ook deze alle pogingen aanwendde, om hun eenige teekenen van berouw te doen betoonen, en God en JEZUS CHRISTUS om vergiffenis te bidden, werd dit slechts met een onverschillig *ja!* beantwoord. *Present* gaf mij zelfs ten antwoord, op de vraag hoe zij zich gevoelden: *o! alla bakkra moesoe dédé toe* (o! alle blanken moeten ook ééns sterven), waarop *Cojo* zeide, met de geboeide handen in de steenen vensterbank slaande: *da ston srefi moesoe broko* (zelfs deze steenen moeten breken), beduidende hiermede dat niets van de vergankelijkheid verschoond blijft.

Na mijn vertrek schijnen zij echter door de volhardende ijver en een taai geduld van den Roomsch - Catholijke Geestelijke, tot eenige toenadering te zijn gekomen, wijl zij zich alstoen hebben laten doopen.

Op Vrijdag avond ten 11½ uren, vond ik, met eenige andere heeren, allen de vijf ter dood veroordeelden even wèl en ongevoelig als den vorigen dag. Zaturdag morgen ten 5 uren vroegen zij brood en lange pijpen, en rookten als of zij een vreugdefeest over hunne afschuwelijke misdaden te gemoet gingen.

In dezelfde nacht van Vrijdag op Zaturdag, was het toestel voor de executie, ter plaatse waar zij den brand gesticht hadden, gereed gemaakt, en wel op den *Heiligeweg*, zijnde hier op 6 voeten afstand voor het midden der stoep van het afgebrande huis van den heer MONSANTO, een houten roosterwerk gebouwd, op korte palen, één voet boven den grond, welke rooster 12 voeten in het vierkant was. Uit diens midden verhieven zich drie zwaar geteerde palen van groenhard hout, zijnde 8 en 8 rijnlandsche duimen vierkant en 10 voeten lang, waarvan 6½ voeten boven den grond, bedoelde palen, welke op ééne voet tusschenruimte stonden, waren van onderen met voetbeugels en ijzeren buikbanden en van boven ter hoogte der hals met dunne kettingen voorzien, terwijl de veroordeelden van onderen op eene in den grond vastgehechte bank, gelijk met den rooster stonden. Op dezen rooster lag droog gekloofd hout kruiselings gestapeld, zijnde met teer, hetwelk met terpentijn-olie aangemengd was, bestreken, liggende onder den bedoelden rooster eenige manden met teer en terpentijn besproeide krullen (schaafspanen); ter weerszijden van deze brandstapel lag droog en toebereid vaam-hout in reserve.

Op 50 voeten afstand van de drie palen, was eene loots of halfdak, aan de overzijde van den *Heiligeweg*, voor de leden van het Geregtshof opgerigt, staande aan de, *Knuffelsgracht*, onder de tamarinde-boomen, bovenwinds van het te ontstekene vuur.

Zaturdag morgen den 26sten Januarij 1833, een weinig over 7 uren, werden de veroordeelden in bedoelde loots gebragt, en nu een in terpertijn gewasschen broek en kabaatje van huismans linnen, aangetrokken, waarna hun de handen met kettingen gekneveld werden.

Vervolgens kwamen de regters, en na voorlezing van het vonnis, werden zij in de boeijen van gezegde palen gezet. *Present* naar de *Waterzijde* op de regterkant, *Cojo*, in het midden, en *Mentor* ter linkerzijde naar de zoogenaamde *Spanhoek*. Kwartier over 7 uren werd de brandstapel ontstoken, welke in minder dan vijftien seconden over deszelfs geheel in lichte laaije vlam stond, zoodat de overgang van leven en dood ongemeen spoedig was.

Cojo en *Mentor* lieten zich door den buikbeugel zakken en waren reeds half dood voor en aleer het vuur werd aangestoken. *Present*, die eenige seconden langer leefde dan de twee anderen, deed slechts eene poging om de vlam uit het in brand vliegende hoofdhaar te weren, en was niet meer!

'Het opgaan der vlam deed dadelijk eene luchtledigheid, ten koste der levenslucht geboren worden, waardoor de respiratie onmiddelijk belet werd, als trekkende de longen door de vertering der zuurstof, hetwelk het enkele respirabele bestanddeel der atmospherische lucht is, oogenblikkelijk te zamen; zelfs de beweging met de handen en der overige ledematen moet men beschouwen

als slechts een gevolg van het eigenaardige leven der spieren te zijn geweest, terwijt het bewustzijn op dat tijdstip reeds geheel opgehouden had, zoo als bij *suffocatie* over het algemeen het geval is.

Deze doodstraf mag voor de aanschouwers veel verschrikkelijkheid hebben vertoond, voor de lijders was dezelve stellig zeer kortstondig, althans veel kortstondiger en minder martelende, als voor hun welke met den koorde worden gestraft; daarbij was deze doodstraf, volgens de in *Suriname* vrij algemeen heerschende gevoelens, in de gegevene omstandigheden volstrekt noodzakelijk, en voor eene Kolonie en slaven - bevolking zeer gepast en doelmatig, wijl het later verbranden der lijken, alleen afgrijzen veroorzaakte voor hun, die zich deze strafoefening tot een exempel en een schrikbeeld moesten maken.'(*)

Thans bestond er dan niet anders dan de aanschouwing van de in de vlam verteerende lijken; de medeplegers moesten hierbij nog eenige oogenblikken vertoeven en werden vervolgens gebragt ter plaatse waar men gewoon is justitie aan slaven te doen. - Een groot aantal menschen, vooral vrouwen, staarden tot verwondering bij anderen, dit tooneel nog langen tijd met de meeste stilte aan, en zelfs negers, zoo vrijlieden als slaven, vonden deze doodstraf niet alleen billijk en goed, maar veel te kortstondig. O wee, deze booswichten! wanneer de uitvoering van het vonnis aan de massa van slaven overgelaten was, dan waren zij stellig langzaam

(*) Medegedeeld door een deskundige.

geblakerd en gruwelijk gemarteld geworden. De middelste paal stortte het eerste met een gedeelte van het lijk van *Cojo* in het vuur, zijnde toen ruim 9½ uren; en nadat het vuur verteerd was, werd de assche dezer drie veroordeelden verzameld en in ééne kist onder de galg begraven.

Ook de uitvoering van het vonnis tegen de medeplegers op het galgenveld, aan het *Pad van Wanica*, liep in de beste orde af; de hoofden van de twee gehangenen *Tom* en *Winst*, werden nadat de strafoefening aan de overigen, in voldoening aan het vonnis geschied was, bestaande in het geven van zoogenaamde spaansche bokken, brandmerken en het klinken in bandieten boeijen, - in ééne slag afgekapt en op pennen, onder ijzeren banden, op palen gezet.

Zie daar! een kort en zakelijk verslag van het gebeurde; alle daadzaken. Groot is het door deze veroordeelden bedreven kwaad geweest, en kortstondig, maar ijzingwekkend de doodstraf der hoofdaanleggers. Het denkbeeld op eene dusdanige wijze te moeten sterven, zoude voor ieder nadenkend mensch, allerverschrikkelijkst zijn, maar bij deze booswichten, inzonderheid *Cojo* en *Mentor* scheen, dat noch het gezigt van het toestel, noch het denkbeeld van zóó nabij het einde huns levens te zijn, ijsselijk voor hun was, veel min het sterven zelve.

Uit de gevangenis naar de executie-plaats op den *Heiligeweg* gaande, zoude *Cojo*, volgens zeggen van den Eerwaarden Pastoor, aan de meest ont-

moedigde *P r e s e n t* hebben gezegd: '*P r e s e n t !* (met eene forsche stem) '*holli joe srefi tranga, bikassi effi wi ben sabi voe doe so menni ogri, no wi moe man toe, voe verdragi wi straffoe disi wi verdieni nanga lobbi*,' (*P r e s e n t* houd je goed, want wij wisten wat groot kwaad wij bedreven, nu moeten wij ook mans genoeg zijn, om de verdiende straf geduldig te ondergaan.)

Ook in 1778 is in de kolonie *Suriname*, onder het fiscalaat van wijlen den heer WICHERS, later Gouverneur Generaal, de neger *O r a n j e*, aankomende den heer VINCKE, wegens poging tot brandstichting, ten huize van zijnen meester, veroordeeld om levend te worden verbrand. - En in 1806, tijdens het Gouvernement Generaal van HUGHES, is de negerin *T r a n q u i l l e*, aankomende zekeren NAHAR, wegens giftmenging verbrand.

Heeft den brand van 1821 eene nieuwe tijdrekening onder de negers daargesteld, die van 1832 za! het niet minder zijn, wordende bij hun reeds genaamd: *C o j o branti*.